

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any XII

Febrer/Maig 1988

N.º 43/44

Memòria del GES corresponent a l'any 1987

Ha estat el dotzè any d'acció cultural de la nostra entitat. Tal com pertocava seguint les normes dels nostres estatuts es va fer la corresponent renovació de la Junta Directiva, a la qual entraren a formar part, amb l'aprovació de l'Assemblea General de Socis, els membres següents: Anna M.ª Robert i Gorgues, Vicepresidenta, i Frederic Malagelada i Benaprès i David Jou i Andreu com a vocals. Deixaven de formar-ne part el vice-president Dr. Pere Serramalera i Cosp, i els vocals Antoni Almirall i Andreu, i Vinyet Panyella i Balsells, a tots els quals s'agraïren les gestions en pro de l'entitat. La Junta Directiva s'ha reunit en 10 ocasions per tal d'acordar les tasques organitzatives necessàries per a l'entitat.

Pel que fa a moviment de socis el Grup d'Estudis Sitgetans té, a les acaballes de 1987 el nombre de 189 socis i ha registrat al llarg de l'any 4 baixes i 11 altes.

ACTIVITATS

a) Premis de promoció de l'estudi i la investigació:

Es concedí el VI.º Premi Josep Carbonell i Gener. Va quedar desert en la categoria d'estudiants universitaris. El de nivell d'estudiant de 8.º d'EGB, BUP i COU, va ser concedit a Jaume Olivella i Sistachs i Lluís Vellet i Serramalera pel seu treball «El Massís de Garraf» i s'atorgà un accésit a Anna Hernández Selfa i Natàlia Gascon pel seu treball sobre la transformació del paisatge als voltants de Sitges (1967-1987).

Ha estat convocat per primer cop el premi Folklore de Sitges, creat i dotat per Jofre Vilà i Soler, el qual va ser concedit a Miquel Marzal i Ortiz pel seu treball «Història dels gegants de Sitges».

b) Conferències:

S'han fet les següents:

10-I: Presentació del llibre d'Ignasi M.ª Muntaner: «Els noms de llocs del terme de Sitges i de les terres veïnes», a càrrec d'Albert Manent.

7-II: Conferències de Ramon Buckley i de Teresa Basora i Sugranyes sobre Ramon Planes i el seu llibre de memòries.

7-III: Magí Miret i Mestres parla sobre «Relacions comercials a l'antiguitat segons els testimonis de l'arqueologia a la comarca de Garraf».

9-V: Conferència sobre «La Fàbrica Tarrida», feta per Antoni Vigó i Marcé.

14-XI: Parlament de David Jou sobre els seus «Sis llibres de poesia».

19-XIII: Conferència de Ventura Sella i Barrachina sobre «El llatí dels cristians».

e) Edicions:

Han estat publicats els butlletins del G.E.S. núms. 35-36, i 37-38, els quals han aparegut encartats dins el setmanari local l'«Eco de Sitges».

Pel que fa a quaderns s'ha editat el n.º 17, «El sector turístic de la vila de Sitges i les seves incidències socials», treball guanyador del IV premi de nivell universitari Josep Carbonell i Gener, el n.º 18, «Actituds davant la mort de la població sitgetana als segles XVI i XVII», de Lourdes Mateo i Bretos, treball guanyador del V.º premi de nivell universitari Josep Carbonell i Gener, el n.º 19, «Pregó de la Festa Major de 1987», de Josep Manuel Soler i Soler, i el n.º 21, «Notes geo-històriques referents a Sitges», que correspon al text de la conferència que Marc-Auréli Vila va fer al G.E.S. el 4-V-1985.

En l'any 1987 ha aparegut també el n.º 16 de la col·lecció Estudis Sitgetans, que és el llibre «Memòries», de Ramon Planes. Cal expressar el nostre agraïment a la Conselleria de Comerç i Turisme de la Generalitat, també a la de Cultura, a l'Ajuntament de Sitges, a l'«Eco de Sitges» i a la Caixa d'Estalvis del Penedès pel seu suport econòmic, que ha fet possible aquestes publicacions.

FONS BIBLIOGRÀFIC

S'ha passat de 425 llibres a finals de 1986 a 580 en 1987, és a dir que 155 nous llibres de temes locals i comarcals, sobretot de Catalunya, però també del País Valencià i de les Illes. Estan a disposició dels socis com a font d'informació o com a model d'estudis per a qualsevol investigació. El fort impuls del fons bibliogràfic del G.E.S. és degut a una decidida gestió d'augment dels intercanvis de llibres amb d'altres entitats, i amb els quals es pretén difondre les publicacions de la nostra entitat.

INTERCANVIS DE PUBLICACIONS

El desembre del 1987 en tenim d'establerts amb altres 53 centres d'estudis i institucions diverses. Al llarg de l'any se n'han iniciat 16 de nous que són els següents. Amb centres d'estudis: Contestans, de l'Hospitalet, Calongins, Bisbalencs, Alcoverencs i Berguedans. Amb instituts d'estudis: Comarcal de la Marina Alta, Ceretans, locals de Cardona i Ilerdencs. També amb la Revista Dovella (del Bages), Col·legi dels Escolapis de Sitges, Ajuntament del Prat del Llobregat, Arxiu Municipal de Viladecans, Servei del Medi Ambient i Servei Tècnic de Museus de la Diputació.

FETS DIVERSOS

Cal ressenyar en aquest apartat la participació del G.E.S. en l'acte d'homenatge a Ramon

Planes. En el camp de la difusió de l'activitat editorial del G.E.S. cal remarcar l'èxit de l'stand que es muntà amb motiu de la diada de S. Jordi i l'article del consoci Eliseu A. Soler i Alvarez al n.º 2-3 de la revista «Salina» de la Facultat de Lletres de Tarragona. Així com la ressenya

sobre el G.E.S. publicada a la Guia dels Centres d'Estudis de Catalunya editada pel Servei d'Arxius de la Generalitat.

XAVIER MIRET
Secretari

El massís de Garraf

(continuació)

Jaume Olivella i Sistachs
Lluís Vellet i Serramalera

3. ITINERARI PEL MASSÍS

Hi ha dos itineraris amb què podrem conèixer a la perfecció com és el Garraf, i tenir una bona visió del que podem trobar en qualsevol massís calcari.

El primer va per Garraf - Urb. Rat-Penat - La Pleta - Campgràs - Morella. En aquest itinerari trobarem magnífics barrancs càrstics, típics de la geografia del massís. També es pot apreciar el treball d'erosió càrstica a les dolines de Campgràs, als rasclers de la Morella i a les nombroses cavitats i avencs que hi ha en tot el recorregut.

El segon itinerari és: Gavà - Bruguers - Castell d'Eramprunyà - Bruguers - Begues - forn de calç - pedrera. Aquest és l'itinerari que més hem treballat, i és el que desenvolupem a continuació.

3.1 Desenvolupament de l'itinerari

a) De Gavà a Bruguers

A la sortida de Gavà, agafant la carretera que ens mena a Bruguers observem la presència de *Ceratonía silicua* (garrofer). També veiem les crostes calcàries dels nivells superiors del sòl i el «cervell de gat» disseminat pels materials detrítics.

Al primer revolt de la carretera, apareix el Primari, constituït per uns setinats amb alterança de lilitès negres. A mesura que anem pujant cap a Bruguers, es succeeixen els esquistos de diverses coloracions enormement plegats i triturats, a vegades, per una sèrie de diaclases el pla de les quals té una direcció N-S.

Al quilòmetre 2 apareix un paquet de calcàries, que pertany també al Silúric, en contacte mecànic amb els esquistos. Al quilòmetre 2,5 trobem una pedrera abandonada oberta en unes calcàries del Devonian, d'uns 40 metres de potència. A les calcàries s'hi troba atzurita i malaquita, i també siderita. A continuació hi ha un altre cop diversos tipus d'esquistos del Silúric, i també calcàries del mateix període.

Al quilòmetre 4 hi torna a haver contacte, aquest cop molt clar, entre els esquistos del Silúric i les calcàries del Devonian, contacte molt poc discordant. Una falla de poc salt posa en contacte els materials del Triàsic amb els paleozoics, de manera que, mentre que per la carretera trepitgem materials del primari, a l'altre costat i a la mateixa alçada, veiem ja els materials vermellencs del Triàsic. Això ens permet observar un espadat d'uns 100 metres format per gresos i conglomerats del Bundsanstein i les calcàries del Muschelkalk. La vegetació se centra en l'alzinar degradat i substituït més o menys parcialment pel pi (*Pinus halepensis*), plantat per l'home. L'estrat d'arbustos és molt

dens, i de vegades es fa difícil transitar-hi. La persistència en la direcció del vent fa que a les zones on bufa més fort els arbres hagin acabat inclinats. L'erosió dels conglomerats i dels gresos han donat lloc a formes capricioses, com ara coves i avencs, i un arc que no és gaire lluny del camí que va de l'ermita a les runes del castell d'Eramprunyà.

b) Castell d'Eramprunyà

L'ermita de Bruguers es troba a tocar de la carretera (quilòmetre 4,5). Uns 20 metres al nord es pot veure la falla que posa en contacte els materials del Paleozoic i que té, per tant, un salt molt menor que no els que hem vist quan pujàvem des de Gavà per la carretera.

Fent un tall podríem observar el contacte dels materials de base del Bundsanstein que descansen sobre els esquistos primaris. Aquests materials estan formats fonamentalment per còdols de quars blanc que tenen una patina d'un vermell grogós d'òxid de ferro. A mesura que anem pujant, els còdols són cada cop més petits, fins que, a uns 10 metres d'altura, apareixen gresos vermells amb intercalacions d'argil·lites. El contacte dels materials del Paleozoic és mecànic i el cabussament és de 20° S-O.

c) De Bruguers a Begues

Pujant per la carretera fins al cim, anem tallant els materials del Triàsic d'una forma ascendent. Al cap de poc d'haver sortit de Bruguers, trobem les calcàries del Muschelkalk inferior, que continuen fins l'hotel «Petit Canigó», al coll del Pedró. Una sèrie de falles posen en contacte els materials de diferents nivells estratigràfics, cosa que dificulta la interpretació de la zona, més o menys quarterada amb blocs. Així, a la rectoria de Begues (quilòmetre 8 de la carretera), hi ha els nivells argilosos del Bundsanstein sobre els quals descansen les calcàries del Muschelkalk inferior que munten damunt els materials del Keuper a la població de Begues.

La zona de marges i argiles del pla de Begues s'aprofita completament per als conreus. Això fa que la vegetació es desplaci cap als voltants, molt més pedregosos i calcaris i que, per tant, no sigui tan esponerosa com la que dominava la plana de Bruguera. Hi és abundant el pi, que en moltes zones ha desplaçat l'alzinar.

d) De Begues al forn de calç (km 16)

A la sortida de Begues trobem les calcàries del Cretàcic de color gris clar, diferents de les del Muschelkalk. Aquests materials condicionen el paisatge, del qual destaca els continus espa-

datos més o menys pronunciats i profunds. La vegetació també canvia considerablement, ja que el bosc dona pas a la garriga típica del massís del Garraf. Apareix ja el típic margalló que caracteritza aquesta zona, i amb ell les plantes associades a aquest tipus de comunitat vegetal.

e) La pedrera i el forn de calç

Prop del forn de calç hi ha la pedrera abandonada, on trobem calcàries amb seccions de rudistes, típiques del Cretaci inferior. Anant cap a l'esquerra podem estudiar la vegetació del massís. A l'altra banda de la carretera, l'acumulació d'argiles al costat d'un corrent d'aigua tipus «sòt» ha possibilitat el conreu d'arbres fruiters. A les parts internes del forn podem observar la vitrificació pels efectes de l'alta temperatura.

3.2 Característiques geològiques

La geologia d'aquest itinerari és una mica complexa i molt extensa cronològicament, ja que comprèn des dels sediments paleozoics més antics fins als dipòsits més recent del Quaternari. El Paleozoic és representat a la serralada Litoral. Damunt, reposen els materials del Triàsic (Gavà, Bruguers i Begues), els quaternaris del riu Llobregat i de les platges de la costa (Sant Boi, Gavà i Vilanova i la Geltrú) i els miocènics de la depressió del Penedès, a Vilafraça i als seus voltants.

Els materials del Paleozoic són variats: entre Gavà y Bruguers hom pot reconèixer pissarres i esquists clars i obscurs, alternant amb capes primes de quarzites del Silurià i de calcàries amb fòssils del Devonian. Aquests materials es plegaren durant els moviments orogènics hercínians i donaren lloc a una serralada, els eixos de plegament de la qual segueixen les direccions NO-SE (direcció armoricana). Desmantellada posteriorment per l'erosió, només en resten els materials més antics del Silurià i, en zones molt concretes, restes de les calcàries devonianes.

El Secundari està més ben representat, sobretot en l'època inferior o Triàsic, que comença per una base de conglomerats rogencs sobre els quals descansen gresos rojos i argiles versicolores amb guixos, tots ells del Buntsandstein. Hi ha després una sèrie caracteritzada per dolomies i calcaris fòssilíferes, arenas i argiles roges guixenques bigarrades, i canioles i dolomies del al Muschelkalk. Finalment, hi trobem margues quixenques bigarrades, i canioles i dolomies del Keuper. Aquests materials descansen en discordància angular sobre els del Paleozoic, i es troben una mica inclinats i fraccionats per petites falles més o menys seriades. Els materials del Juràsic-Cretaci és presenten per una sèrie de dolomies obscures i de calcàries, algunes de les quals tenen fòssils (rudistes). Aquests materials constitueixen la part superior de l'anomenat massís del Garraf. Cal assenyalar-hi l'abundància del karst, actualment menys important a

causa de l'escassa pluviositat. Hi trobem molts avencs i dolines, també hi abunden els rasclers.

El Terciari és representat, sobretot, per materials miocènics detrícs que omplen la fossa tectònica de la depressió del Penedès. Els materials miocènics són unes molasses, més o menys arenoses, amb fòssils; margues roges i grises, i margues, i margues calcàries, totes fòssilíferes; calcàries corallines; margues i gresos que s'alteren, alguns amb fòssils, i que representen una sèrie de transgressions i regressions del mar que inundava la fossa tectònica del Penedès.

El Quaternari té per la seva extensió, poca importància. Està caracteritzat per les terrasses fluvials, pels dipòsits deltaics del Llobregat i per les platges arenoses del litoral. En algunes zones, les terrasses dels rius estan cobertes per un mantell de loes, ric en formacions calcàries com el «cervell de gat» i crostes de recobriment que indiquen èpoques de clima àrid. Els materials del delta del Llobregat estan també recoberts de dunes recents, actualment fixades per una extensa pineda que va de Barcelona a Castelldefels.

En llur totalitat, podem agrupar els materials en quatre grups:

- a) Pissarres i esquists paleozoics a la regió baixa.
- b) Conglomerats, gresos, margues i calcàries del Triàsic, a la part del mig.
- c) Calcàries i dolomies a la part alta, del Cretaci.
- d) Margues, arenas i calcàries del Miocè a la depressió del Penedès.

Aquesta diversitat de materials condiciona la diferent morfologia de la zona: formes madures i arrodonides, molt antigues, en els materials del Paleozoic, cantils pronunciats amb moltes formes d'erosió èolica (coves, avencs i arcs) en els materials del Triàsic, relleus madurs i penplans en els materials del Cretaci per on és difícil transitar a causa de l'extensió del rascler i l'abundància d'avencs i dolines, formes planes en els materials tous del Miocè que faciliten enormement l'agricultura i el conreu, sobretot el de la vinya.

BIBLIOGRAFIA

- A. FERRER SENSAT: *Itinerari del Penedès*. Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona, 1983.
- A. GUIMERA I ROSSO: *Estudi estructural de les zones de fractura de Garraf i de Vallcarca*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1983.
- B. GEZE: *La espeleologia científica*. Ed. Martínez Roca. Barcelona, 1968. (Traducció de la versió original en francès: «La spéléologie scientifique».)
- FRANCESC VICENS: *Avencs i coves*. Gràfiques Diamant. Barcelona, 1958.
- Guia del Parc Natural del Garraf*. Mundibros, S. A. Barcelona, 1986.
- C.I.R.I.T.: *Les pedres parlen*. Trobada amb la ciència. Generalitat de Catalunya.
- C.I.R.I.T.: *Anant a fons*. Trobada amb la ciència. Generalitat de Catalunya.

Dos textos que parlen de Sitges

Llegint llibres, podem veure de tant en tant coses referents a Sitges. En aquests casos és bo de donar-les a conèixer, perquè sovint són difícils de trobar o bé són a llibres de lectura àrida, que no és fàcil que es tornin a rellegir. D'acord amb això pretenc ara copiar i comentar breument dos textos que parlen de fets històrics sitgetans.

El primer és a una obra de Joan Pere Fontanella (*Tractatus de pactis nuptialibus*, tom II, clàusula V, glossa VIII, part XII, n.º 36). Fontanella fou un jurista del segle XVII, de gran prestigi internacional, i que va actuar com a advocat de la Pia Almoïna en el plet que el 1618 la va enfrontar amb el poble de Sitges quan aquest volia passar a la jurisdicció reial. Diu així, traduïnt del llatí: «Que és el que va seguir el nostre senat sobreegregi en un cas interessant, en la causa dels administradors de la Pia Almoïna de l'església de Barcelona contra el procurador fiscal patrimonial i el síndic del poble de Sitges. Perquè va dir en la sentència que es va donar essent relator l'abans egregi senador Jaume Puigmitjà, el 30 d'octubre del 1606, que l'adquisició feta pel rei del poble i castell de Sitges no havia de ser tinguda en compte respecte a la possibilitat de dir que havien de tornar a la reial corona, perquè, diu, aquesta adquisició va ser momentània, i no feta amb la intenció que després de ser adquirits quedessin agregats al reial patrimoni, sinó més aviat perquè els obtingués la reina, a la qual els havia donat abans el rei, etcètera. L'actuari és Benet Sacarés. Em plauria afegir això a les coses que vaig dir en el primer tom sobre aquest tema.»

Ja en una altra ocasió (*Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans* n.º 35/36, febrer/maig del 1986) vaig fer referència a un tros anterior de Fontanella que també parlava de la mateixa qüestió. Aleshores Fontanella copiava unes frases de la sentència del 1606 que eren favorables a la seva tesi. Ara cita un altre dels seus arguments, un tros de la sentència del 1606 en què es diu que l'adquisició de Sitges per Joan I, el 5 de desembre del 1387 (vegi's J. Llopis: *Ensaig històric sobre la vila de Sitges*, pàg. 29), no pretenia ser definitiva sinó només per a fer-ne cessió a la seva dona Violant de Bar, tal com realment va fer pel maig del mateix any, i que per tant no podia ser utilitzada a favor de les pretensions del poble de Sitges.

L'altre text és del baró de Maldà, un noble del segle XVIII que durant 47 anys (1769-1816) va anar escrivint un dietari, el *Calaix de Sastre*, en què explicava totes les coses curioses o importants que sabia, sigui per coneixement personal, o bé perquè arribaven a les seves oïdes. Actualment se n'està fent una edició resumida, i en les anotacions corresponents al 24 de febrer del 1793 (*Calaix de Sastre*, II, 1792-1794, Barcelona [Curial] 1987, pàg. 68), s'hi pot llegir: «Segons notícia, havent saltat a terra des d'un bergantí alguns corsaris francesos, en esta nit passada a les costes de Garraf, i entrats per allí a robar algun poble, havent tocat a sometent, lo piquet de soldats suïssos que allí queda los ha fet foc; i cabalment en aquest inter, passant per allí los minyons de tropa *ligera* catalana —que venien de Tarragona dirigint-se a Girona—, han ajudat als suïssos per apoderar-se de tots estos corsaris francesos (són número de vint-i-tres) per dur-los presos a Barcelona, ficats *luego* dintre d'aquella torre de Garraf. S'ha sabut que portaven, los corsaris, fusells i trabucs en el cas de trobar resistència a aquell paisanatge i un barril de pólvora per fer volar la torre de Garraf, que els estorbava internar-se allí».

Aquest fet s'ha d'emmarcar en els esdeveniments inicials, el 1793, de la dita guerra Gran entre Espanya i França. Aquesta guerra es declarà el 7 de març, però ja abans hi hagueren fets bèl·lics. Així en la nit del 19 al 20 de febrer una goleta francesa es va apoderar d'un bergantí català (vegi's Ignasi M.ª Muntaner: *Sitges i els conflictes catalans dels segles XVII i XVIII*, Sitges [G.E.S.] 1978, pàg. 77), i ara el baró de Maldà ens informa d'aquest intent d'un bergantí francès d'apoderar-se i potser de fer volar la torre de Garraf. Deixant a part que el baró tenia els papers una mica mullats perquè a les costes de Garraf no hi havia cap poble per a poder robar, ens informa, almenys, que en aquell moment a la torre de Garraf hi havia una guàrdia de suïssos i parla de moviments de les tropes de minyons catalans en direcció a Girona, segurament en previsió de la guerra propera, en resum, ens parla del mateix fet bèl·lic, que degué originar la decisió que prengué l'Ajuntament de Sitges el 26 de febrer, de fer guàrdies constantment al Baluard per prevenir qualsevol atac.

IGNASI M.ª MUNTANER

Amèrica i els sitgetans (2)

Pere Serramalera i Cosp

CAPÍTOL PRIMER (continuació)

Posteriorment, els realistes controlaren la situació, encara que dins del lèxic veneçolà republicà es van conèixer aquests fets com la «rebelión de los catalanes», que varen intentar defensar els seus drets. La repressió realista fou terrible. Podem llegir en «HISTORIA DE LA PROVINCIA DE CUMANÁ 1810-1818», de Francisco Javier Yáñez, editada a Caracas l'any 1949, dins de la «Biblioteca Venezolana de Cul-

tura» les següents ratlles: «...se hallaban en ella todos los españoles y criollos que habían sido expulsados por desafectos a la independencia, los cuales clamaban venganza... Esta conducta se hizo insoportable a los catalanes sedientos de venganza... El gobernador vista la insolencia con que se portaban los catalanes, exigió al Comisionado sus despachos, pero Cerveris, aunado con los agitadores, mandó se armaran los veteranos y dos compañías del comercio compuestas de catalanes... y a los pocos

momentos fueron asaltadas muchas casas, allanadas en nombre del gobernador...» (pàgs. 56, 58 i 59).

La situació, pel que es veu, era molt desconcertant i anàrquica. La població es dividia en espanyols, criolls, «pardos» o gent de color lliures, esclaus africans, americans i indis o aborígens, que continuaren dividits en insurrectes i usurpadors. A l'any 1813 la insurrecció retornà amb més força. El 30 de maig té lloc la batalla de Maturín, guanyada pels veneçolans damunt del general espanyol Monteverde, entrant a Nova Barcelona. A rel d'aquest fet, Simó Bolívar retorna a Veneçuela i entra a Mèrida i davant de les execucions manades pels realistes, declara la guerra a mort als espanyols i el 15 de juny del 1813, «3.er Año de la Independencia y 1.º de la Guerra a muerte», dona la seva proclama revolucionària, en la que diu: «¡Españoles y canarios! ¡Contad con la muerte, aun siendo indiferentes, si no obráis activamente en obsequio de la libertad de América! ¡Americanos! ¡Contad con la vida aunque seáis culpables!» (id., id., pàg. 81). Simó Bolívar va obtenir importants victòries, i va entrar a Caracas el 7 d'agost, on fou abolida la Constitució Federal i creada la República veneçolana.

Mentrestant altres forces havien avançat cap a Cumanà, manades pel general veneçolà Santiago Mariño, que després de deu dies de terrible lluita la pogué encerclar i bloquejar el 31 de juliol, i la féu rendir a l'acabament, el dia 2 d'agost, tenint els espanyols un 160 morts, i dels que quedaren presos foren executats 47 «europeos». Interessant és la carta que va enviar l'esmentat general veneçolà al generalíssim Bolívar amb data del 16 d'agost, explicant-li els fets de Cumanà:

«... diez días duró la tenaz defensa del enemigo en continuos ataques y el día 2 del presente mes por la tarde se rindió la plaza, proponiendo antes su jefe [es tracta d'Eusebio de Antoñanzas que va morir a Curaçao com a resultat de les ferides que va tenir durant l'evacuació] una capitulación, que no fue observada al embarcar en los buques que tenían preparados, llevándose cuantos intereses, papeles, hombres, mujeres, esclavos pudieron recoger de buen grado o a la fuerza, clavando la artillería, rompiendo los fusiles, botando la pólvora y saqueando y quemando algunas casas. La escuadrilla que vigilaba la salida del puerto, les dio combate, persiguió y apresó tres de los buques mayores, entre ellos el bergantín "Palafox" y varios de los menores...» (id., id., pàg. 94).

Els vaixells de guerra espanyols que es feren escàpol, foren les goletes de 3 pals «Fernando VII» i «Los Dos Amigos» i el vaixell armat de don Felix Sánchez. Tots aquests fets queden confirmats, encara que amb un altre sentit de culpabilitat, per les vuit partides d'òbit d'altres 8 sitgetans que moriren aquells dies a Cumanà i que foren:

Salvador Mestre i Bertran, de 30 anys, anotat el 9 de febrer del 1814.

Josep Busquets i Febrer, de ... anys, anotat el 13 de febrer del 1814.

Joan Mestre i Carbonell, de 40 anys, anota el 20 d'abril del 1814.

Pau Artigas i Vila, de ... anys, anotat el 26 d'abril del 1814.

Cristòfol Figueras i Carbonell, de 23 anys, anotat el 18 de maig del 1814.

Josep Mata i Mestre, de ... anys, anotat l'1 de juliol del 1814.

Anton Romeu i Robert, de 26 anys, anotat l'11 de juliol del 1815.

Anton Riba i Vives, de 35 anys, anotat el 20 de novembre del 1815.

Aquests vuit sitgetans, herois dels quals els noms ha esborrat el temps, i que intentem revaloritzar en aquest fet bèl·lic de la Independència de Veneçuela, i també tots els altres que es feren escàpol, entre ells el comerciant Josep Anton Mestre i Roig, que donà l'avis des de Puerto Rico, ens demostren que al principi del comerç liberalitzat per Carles III, tingueren tendència a emigrar cap a un país ric on hi havia productes amb possibilitats de ser comercialitzats com el cotó, cafè, tabac, cacau i sucre, però després, davant de l'hostilitat dels americans independentistes, preferiren les Antilles, on restaren fins a finals de segle.

* * *

El perill no sols existia a terra, també era a l'oceà amb les seves grans tempestes. Així podem comprovar-ho en la següent carta que va escriure el conegut comerciant sitgetà Salvador Mestre i Benaprès, declarant la defunció d'un dels seus agents i la mercaderia:

«Es de Sebastià Comas

"Als primers d'octubre del 1803 D. Salvador Vidal de Vilanova, capità de la goleta «Empàra'm», partí de Cumanà per Espanya carregat de cacau i de cotó, portant cerca de 400 fardos de cacau i 150 quintas de cotó, per compte de la companyia de Francisco Milà i Robert, i de Sebastià Comas, venint de passatger i sobrecàrrec el primer, quedant el dit Sebastià Comas a Cumanà, pròxim a partir pel mateix destí amb la goleta «Sant Jeroni», àlies «El Cahín», del capità don José Fornells de Mataró, amb el mateix empleu de sobrecàrrec i 100 fardos de cacau, per compte de la mateixa societat, el qual partí a mig mes del dit octubre, no havent-hi més de vuit dies de diferència entre un i altre de la salida del dit port de Cumanà, i trobant-se la goleta «Empàra'm» al N. de Puerto Rico, i de Santo Domingo, i paral·lel de la Bermuda, li sobrevingué una furiosa tempesta en la qual se rompé el timó, i desmantelats els arbres de les veles i maniobra, corrent la borrasca amb vent de mar i furiosa tempesta, tombant lo barco, los passatgers i la tripulació sobre les olas, esperant lo últim instant; la misericòrdia de Déu en aquest conflicte vingué al avistar-se un bergantí correu procedent de La Habana i Puerto Rico, observant aquell buc naufragat i la gent que perillava, la transportà a son bordo i en el mateix instant se sumergí la dita goleta en el Oceano, sense avistar-se més; continuà el correu son viatge arribant a Vigo amb felicitat; luego Francisco Milà i Robert escrigué la desgràcia del buc i càrrec, així com la ditxa d'haver-se salvat ell i la gent, donant-nos notícia d'haver deixat lo «Cahín» en Cumanà, pròxim a la salida amb lo qual vindria son company Sebastià Comas, i que lo esperava dins de breus dies.

"Que passant estos mesos i cerca de un any sens comparèixer dit buc amb lo expressat Comas ja se temé la desgràcia, se practicaren diligències i se escrigueren a

distintes parts de Amèrica; ja vingueren bastiments de Cumanà amb patricios declarant la salida del «Cahín» amb lo Sebastià en dit buc; ja passà lo any 1804, i el cinc de febrer de 1805 se prengué una recepció de testimonis, declarant tot lo expressat Montserrat Sagarra, Galceran Gibert i Bartomeu Mestre en virtut de lo qual i com a comissionat de la dita Companyia de «Milà i Comas», los di 5.000 lliures que havia fet assegurar en virtut de carta anticipada que rebí de Cumanà; Montserrat Sagarra cobrà també un seguro sobre fruita d'abans en Cumanà amb dit buc, per lo que i amb decissió de set anys que han mediat de la salida de Amèrica per Espanya de lo referit Sebastià Comas, varies diligències he encarregat a los patricios en distintos paratges de Amèrica, sens haver pogut inquirir la novetat desitjada; és molt factible que amb aquell temps equinoccial, trobant-se amb 20 dies més atrassat el «Cahín» se judiqués o sumergís en lo profundo del Oceano, o estrellat en los baixos de La Plata o las islas de Santo Domingo o Puerto Rico, per los quals i i acabament en sa virtut prudentment se pot judicar vídua a sa muller Rosa Comas, que és tot quan se pot dir i creure, i així ho combrego.

"Sitges a 14 de maig de 1810.

Salvador Mestre i Benaprés
[signat i rubricat]."

Interessant és aquesta declaració de defunció de Sebastià Comas i de la viudetat de la muller, servada en l'Arxiu Parroquial, Llibre d'Òbits, 1808-1824, entre els folis 54 i 55.

No volem tancar aquestes notes necrològiques sense comentar dues partides d'òbits; una es refereix a la muller d'un comerciant sitgetà Josep Gatell, possiblement criolla per com estan escrits el nom i cognom, encara que d'aquestes partides no n'hi ha moltes, potser perquè aquesta tenia que ésser d'una família nativa ben situada.

"Als 20 de novembre de 1806 en la església parroquial de la vila de Sitges, Bisbat de Barcelona se ha celebrat lo Funeral de Cos present, Novena i Cap d'any, per l'ànima de la «quondam» Maria de las Mercedes Canoa, natural de La Habana, muller que fou de Joan Gatell, comerciant de Sitges, que morí en La Habana en 1805 i que declarà lo Sr. Vicari General Baixant, amb testimonial donat en Barcelona als 24 de setembre de 1806, de que fa fe lo Notari de la Cúria D. Nicolàs Simon Labros; dit dia se li cantaren 3 Misas, 3 Lletanies amb assistència de 12 presbíters." (A.P. Llibre d'Òbits 1796-1808, foli 214.)

L'altre es refereix a la defunció d'un negre, no diu l'edat més sí que era un «albat», per tant més petit de deu anys, ja que així els trobem. Fou comprat a la Guinea i el tenia el patró Francesc Rodés.

"Als 3 d'abril de 1806 en lo fossar comú de la parroquial de Sitges, Bisbat de Barcelona, se ha donat sepultura eclesiàstica al cadàver de un albat anomenat Bartomeu; és un negre que comprà lo Patró Francisco Rodés de Sitges, que fou batejat lo dia 13 de este mes per necessitat; morí lo dia precedent; era natural de Guinea." (Id., fol. 206 v.)

Poden explicar-se molts altres fets i dits, anècdotes i aventures dels nostres herois, que emigrant al Nou Món, passaren el seu calvari. Tot seguit detallem les 174 partides d'òbit tal com estan redactades en els Llibres de l'Arxiu Parroquial, sense variar-les, per tal que conservin l'esperit que les redactà. Afegim una carta del famós comerciant sitgetà Salvador Mestre i Benaprés, del 14 de maig del 1810, explicant-nos un naufragi en ple ocea i les angoixes que passaren els nàufregs. Classifiquem aquestes partides d'òbit per anys i després fem un índex amb cognoms per a una millor localització.

Any 1800

12 d'agost. En l'església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se han celebrat los funerals de Cos present, Novena i Cap d'any per l'ànima del «quondam» JOSEP BARROT i GRAU, de 35 anys poc més o menys, negociant, fill de Narcís Barrot, mariner i de Maria Grau, casats, «que va morir en lo Bayamo en Amèrica el 7 de novembre de 1799; se li cantaren 3 oficis, 3 prosas, 3 lletanies amb assistència de 19 presbíters» (Arx. Parr. Llibre d'Òbits 1796-1808, fol. 66 v.).

24 d'agost. En l'església... pel «quondam» JOAN FEBRER i BARNADA, comerciant, natural de esta parròquia, fill de Joan Febrer, mariner, i de Rosa Barnada, casats; marit de Teresa Montaner, «que de edat de 48 anys, poc més o menys, morí en Santiago de Cuba segons se assereix, el 12 de gener del corrent any; dit dia se li cantaren... amb assistència de 12 presbíters» (id. id. fol. 67 v.).

27 d'agost. En la església... se han celebrat los 3 oficis de Cos present, Novena i Cap d'Any per l'ànima del «quondam» MANUEL FONT i LLOPIS, natural de dita parròquia, fill de Bartomeu Font i de Maria Llopis, casats; marit que era de Antònia Batlle, «que d'edat de 53 anys morí en la ciutat de los Reyes en Lima el 31 d'agost de 1784, segons certificat rebut de la Metropolitana Església de Lima; dit dia se li cantaren 3 oficis majors, 3 prosas, 3 lletanies amb tot l'Ofici de Difunts amb assistència de 23 presbíters» (id. id. fol. entre 67 i 68).

Any 1802

10 de febrer. En la església... del «quondam» JAUME ARAVITG, mariner, natural de dita parròquia, fi: de Jaume Aravitg, mariner i de..., casats; «que de 70 anys, poc més o menys, morí el dia 13 d'agost de 1801 en les illes Terceras, en la pollacra del patró Fontanil de Mataró, segons declarà Sebastià Feliu, mariner de Sitges, fadrí, que estava en dita pollacra; dit dia se li cantaren... amb assistència de 12 presbíters» (id. id. fol. 107 v.).

21 de juliol. En la església... pel «quondam» JOSEP SARIOL i MESTRE, mariner, natural de dita parròquia, fill de Josep Sariol i de Rita Mestre, casats; «que d'edat de 38 anys, morí en la costa de Puerto Rico, un cert dia del mes de desembre de 1801, lo que relaciona Joan Puig i Sardà, i Joan Amell i Sardà i confirmen saber per la relació de vòrios homes que lo havien vist morir; dit dia... amb assistència de 7 presbíters» (id. id. 115).

23 d'agost. En la església... «quondam» JOSEP PUIGVENTOS i FONT, natural de dita parròquia, fill de Joan Puigventós, patró, i de Maria Font, casats; viudo de Sebastiana Pla «que d'edat de 30 anys morí segons afirma Pelegrí Mestre, comerciant, que presenciat sa mort en la ciutat de Nueva Barcelona en la Amèrica, el

30 de desembre de 1800, quedant encarregat dit Mestre de tots sos béns amb la exposició de paraula que los cedia a favor de sa filla Josepa Puigventós i Pla; se li cantaren... amb assistència de 10 presbítors» (id. id. fol. 118 v.).

Any 1803

15 de gener. En la església parroquial de Sitges, bisbat de Barcelona, se han cantat 3 oficis de cos present i Cap d'Any per l'ànima del «quondam» MIQUEL FIGUERAS I PARELLADA, mariner, natural de esta parròquia, fill de Josep Figueras, mariner, i de Margarida Parellada, casats; marit que era de Coloma Coll, «que de 66 anys morí en Cumanà i fou sepultat el 5 de gener de 1801; dit dia... amb assistència de 9 presbítors» (id. id. fol. 127 v.).

9 de febrer. En la església... SEBASTIA FABREGAS i PUIGVENTÓS, jove comerciant, natural de dita parròquia, fill de Sebastià Fabregas, comerciant i de Josepa Puigventós, casats; «que d'edat de 19 anys, morí en Cuba als... de juliol de 1801; dit dia... amb 20 presbítors» (id. id. fol. 129 v.).

28 de febrer. En la... «quondam» JOSEP PINTÓ i TOTOSAUS, patró, nat en dita parròquia, fill de Josep Pintó, baster, i de Maria Totosaus, casats; marit de Josepa Sariol, «que d'edat de 40 anys, poc més o menys, morí en la mar de Cartagena de Índies lo dia primer d'agost de 1802; dit dia... amb 17 presbítors» (id. id. fol. 133).

1 de març. En la... FRANCESC PUIG i PERICH, natural de dita parròquia, fill de Ramon Puig i de Anna Perich, casats; marit que era de Josepa Pasqual, «que d'edat de 60 anys, morí en Cumanà el 17 de gener de 1800 segons se ha dit; dit... amb assistència de 9 presbítors» (id. id. fol. 133).

7 de març. En la església... per l'ànima del «quondam» JOSEP BALLESTER i ARAVITG, navegant, natural de dita parròquia, fill de Josep Ballester, mariner i de Maria Aravítg, casats; marit de Rosa Vidal, «que d'edat de 50 anys morí en Puerto Rico en 1801, segons se assereix; dit dia se li cantaren 3 oficis, 3 prosas, 3 lletanies amb assistència de 23 presbítors» (id. id. fol. 134).

21 de març. En... PAU PASQUAL i RAVENTÓS, jove comerciant, natural de dita parròquia, fill de Pau Pasqual, pagès, i de Rita Raventós, casats; «que d'edat de 32 anys, morí en Cuba el 30 d'agost de 1800; dit dia... assistència de 19 presbítors» (id. id. fol. 135).

22 de març. ... ANDREU MESTRE i TORRALBAS, mariner, natural de dita parròquia, fill de Andreu Mestre, mariner, i de Maria Torralbas, casats; marit de Esperança Argenter «que d'edat de 24 anys, morí en lo mar de Veracruz i de La Abana segons se assereix, el 11 de octubre de 1799 en la pollacra denominada «Nuestra Señora de los Dolores» que afirmà son capità Josep Blanc en fecha 12 de desembre de dia any i lo afirmà el «doctors» José Savé, pasatger, Josep Mestre, Josep Xifré i Josep Sariol, «calafate del buque»; dit dia... amb assistència de 16 presbítors» (id. id. fol. 135).

2 de maig. ... MARTÍ SOLER i OLIVER, mariner, natural de esta parròquia, fill de Manuel Martí, pagès i de Francisca Oliver, casats; marit de Josepa Carbonell, «que d'edat de 40 anys morí en Cuba als 2 de gener de 1802; dit dia... amb 11 presbítors» (id. id. fol. 137 v.).

5 de maig. En la església... JOAN CARBONELL i SAGARRA, mariner, natural de esta parròquia, fill de Joan Carbonell, mariner, i de Rita Sagarra, casats; «que de 24 anys, morí en Cuba el 21 de juny de 1796; dit dia... 9 presbítors» (id. id. fol. 138).

17 de maig. ... del «quondam» JOSEP VENTURA i VIDAL, mariner, nascut en dita parròquia, fill de Miquel Ventura i de Madrona Vidal, casats; marit que era de Francisca Capellades, «que d'edat de 26 anys, morí en Cartagena de Índias, del que fa fe don Mariano García, resident del convent-hospital de Sant Sebastià de Cartagena de Índias, orde de Sant Joan de Déu, als 3 de desembre de 1802; dit dia... amb assistència de 7 presbítors» (id. id. fol. 138 v.).

23 de maig. ... en la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se han celebrat funerals de cos present, novena i cap d'any per l'ànima del «quondam» MANUEL CARBONELL i CLARA, jove comerciant, natural de esta parròquia, fill de Pau Carbonell i Antònia Clarà, casats, «que de 19 anys d'edat, morí en Cartagena de Índias i fou enterrat en la dita catedral de allà, als 14 de desembre de 1802, segons certificat de don Gregorio Manuel Guillén, cura rector més antic de ella; dit dia... amb assistència de 11 presbítors» (id. id. fol. 130 v.).

18 de juny. En la església... MAGÍ ARAVITG i BATLLE, natural de dita parròquia, fill de Cristòfol Aravítg, boter, i de Magdalena Batlle «que d'edat de 21 anys morí en lo canal de La Habana al 9 de febrer del dit any; dit dia... amb assistència de 13 presbítors» (id. id. fol. 142).

27 de juny. ... del «quondam» FRANCESC BASCÓS i SAGARRA, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Francesc Bascós, mariner, i de M.ª Teresa Sagarra, casats; «que d'edat de 23 anys, morí en Cuba als 7 de juliol de 1790; dit dia... amb assistència de 4 presbítors» (id. id. fol. 143).

1 de juliol. En la església... PAU MARTÍ ARAVITG i PARELLADA, mariner, natural de dita parròquia, fill de Josep Aravítg, mariner, i de Maria Parellada, casats, «que de 66 anys, morí en La Habana a últims de gener de 1803 i fou enterrat en lo Hospital de aquella; dit dia... amb assistència de 7 presbítors» (id. id. fol. 144).

14 de juliol. ... VENTURA HILL i RAMENDO, fadri, mariner, natural de dita parròquia, fill de Josep Hill, mariner, i de Rosa Ramendo, casats; «que de 22 anys morí en lo barco del patró Josep Puig i Batlle de Sitges en los mars de Amèrica al 18 de desembre de 1802, segons se assereix; dit dia... amb assistència de 10 presbítors» (id. id. fol. 144 v.).

26 d'agost. ... MANUEL BATLLE i CARBONELL, mariner, natural de dita parròquia, fill de Manuel Batlle, mariner, i de Maria Carbonell, casats, marit que era de Mariana Masó, «que d'edat de 44 anys morí en Jamaica...; dit dia se li cantaren 3 oficis amb assistència de 13 presbítors» (id. id. fol. 148 v.).

24 de juny. En la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se han celebrat 3 oficis de cos present, novena i cap d'any per l'ànima del «quondam» JOSEP MESTRE i COLOMER, boter, natural de dita parròquia, fill de Joan Mestre, pagès, i de Margarida Colomer, casats, marit que era de Josepa Febrer, «que d'edat de 48 anys, morí en Santiago de Cuba el 13 de setembre de 1901; dit dia se han celebrat 3 misas, 3 lletanies, 3 nocturnos i laudes de difunts amb assistència de 15 presbítors» (id. id. fol. 143).

31 d'octubre. ... del «quondam» CRISTÒFOL FERRET i PLANAS, natural de dita parròquia, mariner, fill de Josep Ferret, pagès, i de Rita Planas, casats; «marit que era de Josepa Figueras, que de 28 anys d'edat, poc més o menys, morí en Puerto Rico, intestat, als 25 de gener de 1803; dit dia se li cantaren també 3 nocturns

i laudes de difunts amb assistència de 7 presbíters» (id. id. fol. 150).

3 de novembre. ... JOSEP CARBONELL i PLA, mariner, natural de dita parròquia, fill de Josep Carbonell, mariner, i de Gertrudis Pla, casats; «marit de Teresa Robert que d'edat de 35 anys, morí en la villa de Santiago de Tuxla (Veracruz); dit dia... de 11 presbíters» (id. id. fol. 150 v.).

5 de novembre. ... BARTOMEU CAMPS i BIS, natural de dita parròquia, fill de Bartomeu Camps, patró, i de Rita Bis, casats; «que de 19 anys morí en La Abana a 28 de juny de 1803; dit... amb assistència de 12 presbíters» (id. id. fol. 151).

20 de desembre. ... pel «quondam» FRANCESC PONS i RIGOL, mariner, natural de dita parròquia, fill de Francesc Pons, pagès, i de Teresa Rigol, casats; «que d'edat de 24 anys, morí en La Habana als 2 de juny de 1802; se li han cantat 3 misas amb assistència de 3 presbíters» (id. id. fol. 153).

Any 1804

3 de gener. ... FRANCESC CARBONELL i ANSAPLENA, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Miquel Carbonell, fuster, i de Maria Ansaplana, casats; «marit que era de Caterina Jordi, que d'edat de 45 anys, morí en Matanzas al 2 de setembre de 1803; dit dia... amb assistència de 16 presbíters» (id. id. fol. 153 v.).

17 de febrer. ... JOAN BIS i PALMETA, pagès, natural de dita parròquia, fill de Joan Bis, pagès, i de Maria Palmeta, casats; «solter, «que d'edat

de 20 anys morí en Cuba segons se assereix; dit dia... de 12 presbíters» (id. id. fol. 155).

4 de maig. ... FRANCESC MILA i VENDRELL, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Pere Milà, comerciant, i de Maria Vendrell, casats i difunts; solter «que d'edat de 19 anys morí en la ciutat de Santiago de Cuba als 11 de febrer de 1804; dit dia... amb assistència de 7 presbíters» (id. id. fol. 162 v.).

7 de maig. ... JOSEP MILA i SOLER, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Joan Milà, mariner, i de Maria Soler, casats; «marit que era de Eulàlia... «que de 44 anys d'edat, morí en lo Bayamo als 20 de desembre de 1803; dit dia... 5 presbíters» (id. id. fol. 163).

14 de juny. En la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se han cantat 3 ofícis de cos present, novena i cap d'any per l'ànima del «quondam» JOSEP BALLESTER i PUIG, natural de esta parròquia, fill de Francesc Ballester i de Maria Puig, casats; «marit que era de Gerònima N. que d'edat de 39 anys morí en La Habana segons se assereix, l'1 de març de 1804; dit dia se li cantaren 3 nocturnos i laudes de difunts amb assistència de 17 presbíters» (id. id. fol. 166 v.).

9 de juliol. En la església... FRANCESC VILANOVA i ARTIGAS, mariner, natural de esta parròquia, fill de Francesc Vilanova, mariner, i de Rosa Artigas, casats; «marit que era d'Antònia Matas, que d'edat de 34 anys, morí en Nova Barcelona als 15 de febrer del corrent any; dit dia... amb assistència de 10 presbíters» (id. id. fol. 167 v.).

(continuarà)

Aquest número ha estat publicat
amb el suport de

Caixa Penedès

